

мовленням. Під час бесіди дитина повинна пригадувати, аналізувати, порівнювати, висловлювати судження, робити умовиводи, а отже - мислити. Разом із мисленням розвивається і мовлення. Формуються діалогічні та монологічні форми зв'язного мовлення.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Логопедія.: Підручник, друге видання перероблене та доповнене. / За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово». – 2010. – 672 с.
3. Логопедия / Под ред. Л.С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М.,1998.
4. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
5. Пахомова Н. Мовленнєва готовність дітей дошкільного віку з тяжкими вадами мовлення // Дефектологія. – 2005. - № 3 – С. 48-50.

УДК 159.922.63-053.9:316.6

Барчій Магдаліна Степанівна,
старший викладач кафедри психології,
Левицька Крістіна Володимирівна,
бакалавр спеціальності «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Сьогоднішня демографічна ситуація в Україні та світі набуває тенденції до збільшення відсотка людей похилого віку. Особливістю ситуації, що склалася у нашій країні, є те, що з настанням старості та виходом на пенсію значно знижується рівень життя значної кількості представників даної категорії. Особливе місце у віковій психології та геронтопсихології займає проблема розвитку ціннісної сфери особи у похилому віці, адже ціннісні орієнтації, як зазначав ще В. Франкл, є стрижнем особистості, а ціннісно-сміслова сфера - її базовою підструктурою. Як складові індивідуального досвіду людини, ціннісні орієнтації у пізньому віці або набувають особистісного значення і виступають як опора життєдіяльності, або утруднюють адаптацію до нових соціальних умов [1].

Запитання ціннісних орієнтацій, факторів, що впливають на їх формування, соціально-психологічну специфіку розвитку особистості широко розроблялися різними авторами (В.А. Ядов, Е. Фромм, А.І. Донцов, Д.А. Леонт'єв, Г.М. Андреева, Є.П. Белінська, О.А. Тихомандрицькая, Д.О. Єрохін та ін.). При цьому слід відзначити відсутність одноставності у визначенні поняття цінностей, ціннісних орієнтацій, типології цінностей.

У сучасній науці поняття цінності не є однозначним. Існують різні погляди на дану проблематику, так само як і різні трактування самого поняття.

У психологічній науці за допомогою понять «цінності» і «ціннісні орієнтації» розкривається така особливість людського існування як комплексне, структуроване ціле покладання [2]. У сучасній психології чіткого розмежування понять «цінності» і «ціннісні орієнтації» не існує. Найбільш поширена думка, що суспільні цінності відображаються в індивідуальній свідомості у формі ціннісних орієнтацій, які виступають в якості регуляторів поведінки особистості.

С.Л. Рубінштейн розумів під цінністю суб'єктивну значимість для людини чогось у світі, при цьому визнається цінність виконує найважливішу психологічну функцію орієнтира поведінки. На думку Рубінштейна ціннісні орієнтації проявляються в спрямованості поведінки людини в суспільно значущих діях. Ціннісні орієнтації є складовими елементами свідомості і підкорядковуються принципу єдності свідомості і діяльності. На думку Р.С. Немова під ціннісними орієнтаціями розуміється те, що «людина особливо цінує в житті, чому він надає особливий, позитивний сенс» [4].

Ціннісні орієнтації – це спрямованість особистості до визначених цінностей, це динамічний аспект ставлення людини до дійсності, до матеріальних і духовних цінностей, у центрі уваги якого оцінка, що визначає характер цього ставлення, мотиви діяльності індивіда, його поведінку, переконання та ідеали.

Ціннісні орієнтації у своїй єдності з потребами, інтересами, життєвими цілями, установками утворюють цілісну структуру особистісних якостей, серед яких, на думку А.Здравомислова, ціннісні орієнтації особистості є своєрідною «віссю свідомості». Всі інші компоненти даної структури знаходяться в залежності від неї [3].

Ціннісні орієнтації людей похилого віку відображають найрізноманітніші потреби, які притаманні особистостям цього вікового періоду:

1) пов'язані із соціальними потребами (у значимій діяльності, змістовному дозвіллі, спокійному відпочинку, гарних матеріальних і побутових умовах);

2) соціально-психологічні потреби (у міжособистісному спілкуванні, престижі, незалежності, чуйному, дбайливому ставленні оточення);

3) потреба у збереженні здоров'я.

Найважливішими психологічними завданнями розвитку людини літнього віку є:

а) узгодженість з власною ідентичністю, яка вимагає опори на минуле і в той же час своєчасної перебудови Я-концепції, стилю поведінки відповідно до умов життя, що змінилися;

б) віднаходження сенсу життя, що напряду пов'язано з оцінкою власного минулого.

На думку Н. С. Пряжнікова, М. В. Єрмолаєвої та інших науковців, провідна діяльність людей похилого віку – структуралізація і передача досвіду. Тому дуже важливими є продовження професійної діяльності, виховання

онуків, заняття домашнім господарством, написання мемуарів тощо. Головне – це цінність творчості, що дозволяє не лише підвищити якість життя, але і збільшити його тривалість. Саме такий вид провідної діяльності забезпечує у цьому віковому періоді внутрішню інтегрованість, необхідні соціальні зв'язки, відволікає від нав'язливих думок про здоров'я, зміцнює почуття власної гідності, толерантність по відношенню до оточуючих, що обумовлюється власне спрямованістю провідної діяльності на передачу досвіду, значимого для інших. Вибір стратегії адаптації до старіння, пов'язаної з підтриманням соціальних зв'язків і збереженням себе як особистості, часто визначається особливостями попередніх вікових періодів, але в основному – мірою усвідомлення свого нового статусу і життєвого смислу свого існування [3].

С. Д. Шапіро виокремив такі ціннісні орієнтації в літніх людей [3].:

- 1) робота на виробництві;
- 2) корисність людям, суспільству;
- 3) громадська робота;
- 4) свідомість виконуваного боргу;
- 5) спілкування з людьми;
- 6) сім'я, діти;
- 7) онуки;
- 8) повага, авторитет, турбота оточуючих;
- 9) матеріальне забезпечення;
- 10) гарне здоров'я;
- 11) активність, цікаве дозвілля;
- 12) спокій, відпочинок;
- 13) незалежність від навколишніх.

Отже, у період старості (після 60 років) розвиток і функціонування духовної, інтелектуальної, емоційної, фізичної сфер людини набувають специфічного характеру. На цьому віковому етапі особистість припиняє трудову діяльність, обмежується її соціальні контакти, спостерігаються зміни у її «Я-концепції» та поведінці. Літня людина живе спогадами і своїм сьогоденням. Її роздуми сповнені мотивами гріха і спокути. Як правило, «Я-концепція» вже не є активним джерелом нових життєвих очікувань, знижується її роль у дотриманні стратегії життя та поведінки, бо ця стратегія давно визначена і, як правило, реалізована. Основою повноцінного життя стає задоволення потреби в увазі, любові, намагання не бути тягарем для рідних. Люди літнього віку – це найбільш активна частина населення у будь-яких реформах і політичних зрушеннях на відміну від середнього віку, більш дисципліновані споживачі послуг, активні формувачі громадської думки, основа стабільності держави. Тому важливо забезпечити способи ефективною та швидкою адаптації людей літнього віку до нових умов життєдіяльності після виходу на пенсію. У літньому віці людини виникають нові завдання розвитку, при цьому найбільш важливими психологічними завданнями є: збереження узгодженості з власною ідентичністю і віднаходження сенсу життя в старості. Вирішення цих та інших вікових завдань розвитку може бути здійснено за

умови використання літньою людиною такого внутрішнього ресурсу, як мудрість, реалізації потреб духовно-пізнавального, творчого характеру, бажання до змін, розвитку умінь і навичок до встановлення соціальних контактів [4].

Отже, ціннісні орієнтації людей похилого віку відображають найрізноманітніші потреби, які притаманні особистостям цього віку: 1) пов'язані із соціальними потребами (у значимій діяльності, змістовному дозвіллі, спокійному відпочинку, гарних матеріальних і побутових умовах); 2) соціально-психологічні потреби (у міжособистісному спілкуванні, престижі, незалежності, чуйному, дбайливому ставленні оточення); 3) потреба у збереженні здоров'я.

Знання особливостей сфери ціннісних орієнтацій осіб похилого віку може сприяти визначенню шляхів надання їй соціально-психологічної допомоги у подоланні стресів та фрустрацій особистості, її дезадаптації до нових соціальних умов, задоволенню потреби у самовираженні, сприятиме подальшому особистісному розвитку особи, активному довголіттю.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.: 2-ге вид. – К.: Каравела, 2009. – 400 с.
2. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – П., 2013. – 172 с.
3. Долинська Л.В. Співак Л.М. Геронтопсихологія : Практикум. Хрестоматія / Л. В. Долинська. – К. : Каравела, 2012. . – 240 с.
4. Порсева Х.О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій осіб похилого віку / Х.О. Порсева //автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. – К., 2005. – 20 с.

УДК 373.3.013.42:316.624.2-053.5

Барчій Магдалина Степанівна,
старший викладач кафедри психології,
Пршесмицька Наталія Олександрівна,
бакалавр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність та необхідність вивчення явища булінгу зумовлюється збільшенням кількості його проявів в українських школах. Упродовж останніх років у нашому суспільстві разом із кризовими явищами поширилися й прояви шкільного насильства. Аналіз науково-психологічної літератури засвідчує, що в сучасних освітніх закладах спостерігається зростання кількості випадків



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>